

УДК 378.091.5: 615]: 378.147-024.24=111

І.Б. Самура

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ФАРМАКОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

Запорізький державний медичний університет

Резюме. Якісне оволодіння студентами медичного факультету ґрунтовними знаннями і практичними навичками з фармакології є досить важливою і складною проблемою. У статті наведені заходи щодо покращання методики викладання фармакології іноземним студентам у групах з англійською мовою навчання на медичному факультеті. Розкрито особливості набуття теоретичних знань і практичних навичок у процесі викладання фармакології, наведені методи стимулювання пізнавального інтересу студентів до навчання. Зокрема, про-

аналізовані чинники, що доводять необхідність впровадження і систематичного використання в навчальному процесі інтерактивних методів навчання, тестування студентів, обговорення складних, невирішених наукових проблем фармакології, науки, що постійно і динамічно розвивається, її взаємодії з сучасними біомедичними науками.

Ключові слова: навчальний процес, фармакологія, іноземні студенти.

Вступ. В останні роки система вищої медичної освіти проходить процес суттєвої модернізації [1, 5]. Сучасний розвиток медичної освіти в Україні, етапи його реформування, питання, пов'язані з підвищенням якості освіти випускників вищих медичних закладів, сприяють виникненню нових вимог у вищій школі і викликають потребу нових підходів до організації навчального процесу [2-4]. Комп'ютерна технологічна революція останніх років проникла в усі сфери людського суспільства і зумовила пошук і впровадження нових технологій і методів у систему навчання.

Фармакологія є однією з головних теоретичних дисциплін як доклінічної, так клінічної підготовки лікарів, і її викладання постійно удосконалюється. В умовах освітніх інновацій, реформування системи освіти, підвищення рівня якості є важливою соціальною проблемою, яка зумовлена процесами глобалізації і потребами формування умов для індивідуального розвитку людини [1]. У нашій державі і в Запорізькому державному медичному університеті зокрема, відбуваються зміни в організації навчального процесу, спрямовані на покращання якості підготовки фахівців.

Мета дослідження. Відобразити особливості набуття теоретичних знань і практичних навичок іноземними студентами медичного факультету та запропонувати рекомендації в організації навчального процесу.

Основна частина. Якісне оволодіння іноземними студентами ґрунтовними знаннями і практичними навичками з фармакології, яку без перебільшення можна віднести до тяжких предметів у вищих медичних навчальних закладах, є досить важливою і складною проблемою. Це зумовлено, по-перше, тим, що система навчання в середніх навчальних закладах більшості країн світу має деякі відмінності від східноєвропейської, тому іноземні студенти деякий час не можуть адаптуватися до такої системи. По-друге, певна частина студентів не має достатнього рівня середньої

освіти, що суттєво позначається на оволодінні тими медичними дисциплінами, у тому числі і фармакологією, які базуються на знаннях біології, хімії, фізики тощо. На щастя, більшість студентів, як засвідчує власний досвід роботи, мають активну позицію, тобто знають, чого хочуть від навчання, і беруть активну участь у дискусіях під час занять. Ймовірно, те, що вони зважилися поїхати на навчання до незнайомої країни, вже стало тестом на наявність у них активної життєвої позиції.

Лекційний матеріал найчастіше викладається у формі лекцій-дискусій з постановкою проблемних питань і пошуком відповідей на них. Мотиваційна функція лекції спонукає студентів до навчальної самостійної діяльності щодо оволодіння професійними знаннями, навичками і вміннями, до постійного пошуку нових знань, до професійної та громадської активності, розвитку і формування позитивних інтересів та ін. Перед початком лекції увага студентів концентрується на сприйнятті навчального матеріалу, створенні позитивного емоційного фону для більш ефективного подальшого сприйняття лекційного матеріалу.

Самостійна робота здійснюється під керівництвом викладача в різних взаємопов'язаних формах. Передусім студентам пропонується систематичне опрацювання навчального матеріалу під час підготовки до практичних та семінарських занять протягом семестру. На необхідності цього наголошується вже на першій лекції, а реалізація починається з першого заняття в групах. З метою відпрацювання практичних навичок з раціонального вибору препаратів, забезпечення ефективної медикаментозної терапії і безпеки лікування, на заняттях проводиться поточний контроль знань студентів на підставі теоретичних знань, практичних навичок та вмінь.

На сучасному етапі вимоги та тенденції розвитку вищої освіти, розмаїття форм і методів організації навчального процесу, застосування інноваційних освітніх технологій, аналіз наявного

досвіду дозволяють сформулювати рекомендації з організації процесу навчання англомовних студентів з фармакології та медичної рецептури. Передусім, це спроба системно викласти роботу викладача з організації ефективного процесу навчання, орієнтованого на освітні потреби іноземних студентів, створення мотивуючої атмосфери навчання, що дозволить успішно досягти поставлених освітніх цілей.

Викладачі, що проводять заняття, застосовують різноманітні засоби актуалізації знань, набутих студентами, активізації розумової і пізнавальної діяльності. Серед них виділяються засоби: постановка проблемних запитань, вирішування клінічних ситуаційних завдань та типових задач 1-3-го рівнів складності, виписування та трактування рецептів для дітей і дорослих, людей літнього віку. Важливий вплив на якість підготовки спеціалістів може чинити і етапне нарощування знань та вмінь відповідно до вивчення і контролю знань по навчальних елементах, змістових модулях і модулях у цілому. Цьому сприяють і спеціально створені навчальні посібники та методичні розробки для викладачів і студентів.

Ірраціональне призначення рецептурних препаратів, що відзначається протягом багатьох років, є дуже поширеною проблемою в клінічній практиці. Інформаційне перевантаження та розповсюдження нових препаратів були визнані двома з основних чинників. Найбільш значним бар'єром є баланс між глибиною матеріалу й обмеженням часу. Негативним чинником для навчання іноземних студентів є і недостатня кількість, зокрема з курсу фармакології, сучасних підручників, більшість існуючих – застарілі і не відповідають сучасній програмі, а також значно оновленому арсеналу сучасних лікарських препаратів у медичній практиці. Виходячи з наведених проблем, кафедра фармакології нашого університету впроваджує низку заходів для кращого забезпечення навчального процесу в групах іноземних студентів з метою більш глибокого та якісного оволодіння предметом. На кафедрі створено та видано підручник «Фармакологія» англійською мовою для студентів медичних вишів та факультетів з урахуванням нової Програми з фармакології і оновленого арсеналу лікарських препаратів. Для створення умов щодо кращого засвоєння матеріалу структура підручника відповідає модульній системі навчального плану, містить сучасні діючі фармакологічні класифікації лікарських засобів згідно з чинною програмою з урахуванням специфіки медичного факультету. Також підготовлені навчальні посібники, збірники тестів та практикуми для іноземних студентів на англійській мові. Кожного року на кафедрі перевидаються робочі зошити для виконання аудиторних завдань та тестового контролю індивідуальної роботи.

На практичних заняттях в іноземних групах викладачі особливу увагу приділяють найбільш відомим у всьому світі препаратам та їх лікарським формам. При цьому звертається увага на си-

ноніми лікарських препаратів, які вживаються в тій чи іншій країні залежно від контингенту студентів.

Для контролю самостійної підготовки на практичних заняттях із фармакології, окрім опитування і систематизації тематичного матеріалу, використовується комп'ютерний тестовий контроль знань 1-2-го рівнів складності. Частина семінарських занять з іноземними студентами проводиться, як і з вітчизняними, шляхом комп'ютерного тестового контролю і режимі тренування і заліку. На практичних заняттях значна увага приділяється оволодінню практичними навичками виписування рецептів та розв'язуванню задач 2-го рівня, коли студент повинен виписати необхідний препарат, який може бути використаний при певному патологічному стані. При вирішенні задач 3-го рівня складності, в яких вказується наявність супровідної патології чи інші умови, студент повинен вибрати лише препарат однієї групи або зазначити особливі умови його використання. Виконання всіх цих завдань обговорюється на практичному занятті. При цьому викладач пояснює помилки та всі незрозумілі питання.

Ефективність самостійної роботи студента (СРС) забезпечується чіткою організацією та контролем, створенням необхідних умов для СРС (бібліотека, читальний зал, комп'ютерні класи, мережа Інтернет), доцільними формами, методами і засобами навчання, навчально-методичними матеріалами та об'єктивним контролем СРС. Усі завдання самостійної роботи поділені на обов'язкові та вибіркові. До обов'язкових належать завдання, які всі студенти повинні виконати обов'язково під час опанування дисципліни. До вибіркових належать альтернативні завдання, серед яких кожен студент може вибрати завдання на власний розсуд так, щоб набрати необхідну кількість балів. При цьому запроваджено використання різноманітних видів самостійної роботи, що дозволяє суттєво активізувати роботу студентів.

Запропонована методика передбачає чітке та своєчасне оцінювання з кожної вивченої теми курсу в цілому, що впливає на можливість привчити студентів до регулярного і систематичного опрацювання матеріалу. Для правильного виконання тих чи інших завдань самостійної роботи студентами пропонуємо використовувати пам'ятки: рекомендації з написання та оформлення конспекту; рекомендації роботи над рефератом; рекомендації роботи з текстами джерел літератури; рекомендації роботи із формування бібліографії; рекомендації роботи зі складання тестів.

Кредитно-модульна система організації навчального процесу базується на певних принципах, одним із яких є інноваційність, що полягає у використанні сучасних ефективних педагогічних і інформаційних технологій, що сприяє якісній підготовці кваліфікованих фахівців. Одним із ключових завдань цього принципу є успішна та якісна професійна підготовка випускників вищих навчальних закладів, підвищення рівня засвоєння

навчального матеріалу, тобто поліпшення розуміння, запам'ятовування й уміння застосування на практиці отриманих знань. Коли йдеться не тільки про сприйняття, але і про запам'ятовування інформації, то чільне місце належить моторній, тобто руховій пам'яті: краще всього студент запам'ятає матеріал, який побачить, почує і сам щось відтворить: випише рецепти на певні ліки, вкаже в протоколі або в робочому зошиті їх фармакологічну групу, механізм дії, клінічне застосування тощо.

Сучасні інформаційні комп'ютерні технології не тільки надають мультимедійне середовище для презентації і активного сприйняття навчальної інформації, але й здійснюють стимулювальну дію щодо мотивації студентів до вивчення цієї інформації. У педагогічному процесі кафедри фармакології та медичної рецептури багата педагогічна традиція щодо поліпшення сприйняття навчальної інформації. У процесі занять використовуються різного типу обладнання, починаючи зі звичайних крейдових дощок і до новітніх мультимедійних приладів. Найбільш популярними з останніх є мультимедійні проектори, які досить широко представлені на сучасному ринку.

Задля забезпечення поставлених цілей на другому етапі пропонуємо впровадження у навчальний процес системи інтерактивних методів. Ці методи не є новими для освіти України. Проте активні форми організації навчання (найчастіше ділові та імітаційно-рольові ігри, брейн-ринги, метод мозкового штурму) використовуються безсистемно, переважно на підсумкових або відкритих заняттях. Запропонована організація навчального процесу розрахована на малі групи студентів, коли перед викладачем стоїть задача не лише повідомити студентам якусь суму знань, чомусь навчити, але й викликати певну реакцію, до чогось покликати, у чомусь переконати. Поставлені цілі співвідносяться із стратегічними завданнями на рівні знань, умінь і навичок із виписування рецептів, що представлені у вступній частині програми з навчальної дисципліни «фармакологія». Проектуючи навчальні цілі, викладач враховує і свої власні можливості, і потенціал аудиторії, і технічне забезпечення. Від заняття до заняття відбувається динаміка цільової установки.

Викладач мотивує навчальну діяльність студента, спонукає їх до навчання, організовує навчальний процес таким чином, щоб він мав максимальний результат. На практичному занятті необхідно обговорювати зі студентами складні, невирішені наукові проблеми фармакології, науки, що постійно і динамічно розвивається, її взаємодію із сучасними біомедичними науками, під-

креслювати значення вивчення тих чи інших патофізіологічних процесів, та ролі фармакотерапії в цьому процесі.

Викладачі кафедри постійно проводять консультативну, у тому числі індивідуальну, роботу протягом всього навчального року, включаючи підсумкові заняття та іспити. Іноземні студенти мають можливість відпрацювати пропущені заняття не тільки згідно з графіком прийому, але й кожного робочого дня, своєму викладачу. Кращому засвоєнню фармакології сприяють робота в студентському науковому гуртку кафедри, до якого активно залучаються іноземні студенти. Досвід показав, що вказані методичні підходи до викладання фармакології в групах іноземних студентів сприяють значному підвищенню рівня знань студентів. Студент працює більш ефективно, якщо має чітке уявлення про те, які знання та уміння стануть йому при нагоді під час майбутньої лікарської діяльності, а з якими він може бути тільки ознайомленим.

Висновки

1. Урахування запропонованих особливостей у процесі виконання робочої навчальної програми з фармакології дозволить студентам набути знання, практичні навички і вміння, необхідні для їх майбутньої практичної роботи.

2. Уведення в педагогічний процес новітніх технологій і методів навчання, зокрема мультимедійна презентація лекцій, комп'ютерне тестування під час практичних занять у поєднанні з поточним контролем у письмовій та усній формах сприятиме ґрунтовному засвоєнню іноземними студентами теоретичної бази для вивчення клінічних дисциплін. Упевнені, що доклавши зусиль, ми зможемо і надалі сприяти досягненню найкращої кваліфікації майбутнього лікаря, високоосвіченого фахівця в галузі охорони здоров'я.

Література

1. Будапештська декларація про створення Європейського простору вищої освіти. – 12 березня 2010 р.
2. Ковальчук Л.Я. Новітні шляхи вдосконалення підготовки фахівців у Тернопільському державному медичному університеті імені І.Я. Горбачевського / Л.Я. Ковальчук // Мед. освіта. – 2010. – № 2. – С. 27-30.
3. Сухарніков М.Ю. Концептуальні підстави розробки і впровадження національної рамки (академічних) кваліфікацій України / М.Ю. Сухарніков // Вища школа. – 2012. – № 3. – С. 16-38.
4. Anuradha J. Innovations in pharmacology teaching / Anuradha J. // Int. J. Pharm. Beomed. Res. – 2010. – № 1 (2). – P. 62-64.
5. Crosier D. The Bologna Process: Its impact on higher education development in Europe and beyond / D. Crosier, T. Parveva // Fundamentals of Educational Planning: Paris: UNESCO, 2013. – 97 p.

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ ФАРМАКОЛОГИИ ИНОСТРАННЫМ СТУДЕНТАМ В УСЛОВИЯХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ

И.Б. Самура

Резюме. Высокое качество освоения студентами медицинского факультета базовых знаний и практических навыков по фармакологии является весьма важной и сложной проблемой. В статье приведены примеры по улучше-

нию методики преподавания фармакологии иностранным студентам в группах с английским языком обучения на медицинском факультете.

Раскрыты особенности приобретения теоретических знаний и практических навыков в процессе преподавания фармакологии, показаны методы стимуляции познавательного интереса студентов. В частности, проанализированы факторы, которые доказывают необходимость внедрения и систематического применения в учебном процессе интерактивных методов обучения, тестирования студентов, обсуждения сложных, нерешенных научных проблем динамично и непрерывно развивающейся науки фармакологии, ее взаимодействие с современными биомедицинскими науками.

Ключевые слова: учебный процесс, фармакология, иностранные студенты.

SPECIFIC CHARACTERISTICS OF TEACHING PHARMACOLOGY TO FOREIGN STUDENTS UNDER CONDITIONS OF CREDIT-MODULE EDUCATION SYSTEM

I.B. Samura

Abstract. The design of physician programs creates special challenges for providing pharmacology education. The article presents examples pertaining to improving teaching methods in pharmacology to foreign students at Medical Department.

The paper has revealed peculiarities of theoretical knowledge and practical skills acquisition in the process of teaching pharmacology, and the stimulation technics for cognitive interest of students have been discussed.

In particular, it has been analyzed the contributing factors that prove the need for the introduction and regular application of interactive teaching methods, testing students, the discussion of complex and unresolved scientific problems of dynamic and constantly developing science of pharmacology, and its interaction with other modern biomedical sciences.

Key words: teaching process, pharmacology, foreign students.

State Medical University (Zaporizhzhia)

Рецензент – проф. І.І. Заморський

Buk. Med. Herald. – 2014. – Vol. 18, № 2 (70). – P. 173-176

Надійшла до редакції 31.01.2014 року